

КАТЕГОРІЇ ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ

Заворотченко Т. М.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри теорії держави і права,

конституційного права та державного управління,

юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

Конституція України підкреслює рівність всіх перед законом і судом, закріплює дотримання і захист прав і свобод людини й громадянина як обов'язок держави, не допускає застосування нормативно-правових актів, які зачіпають права і свободи, якщо вони не опубліковані для загальної відомості, проголошує гарантованість державного захисту прав і свобод та можливість кожного захищати свої права всіма способами, не забороненими законом [1, с. 148].

В галузевому законодавстві такі конституційні норми конкретизуються та викладаються певні засоби і методи охорони і захисту публічних прав, частиною яких є виборчі права. В більшості випадків ті чи інші способи використовуються в різних комбінаціях. Оскільки порушення та інші посягання на суб'єктивне публічне право в принципі може мати місце на будь-якій стадії його реалізації, то необхідність в його охороні може виникнути в будь-який момент, а потім реалізація продовжується в звичайному порядку. Хоча «звичайний порядок» є поняттям досить умовним. Наприклад, при реалізації пасивного виборчого права громадянин не був зареєстрований кандидатом виборчою комісією, громадянин оскаржив таке рішення комісії в суді і суд зобов'язав комісію зареєструвати кандидатом даного громадянина. Однак виборча кампанія має свої обмежені строки і в нашому прикладі громадянин може не встигнути провести агітаційні заходи. В такому випадку вже «звичайного порядку» реалізації громадянином своїх виборчих прав не виходить. На виявлення фактів правопорушень і до процедури захисту публічних прав залучені різні контрольно-наглядові органи влади і управління і, безумовно, суд і прокуратура. При цьому особливе значення має конституційна відповідальність посадових осіб за невиконання своїх функцій щодо забезпечення, захисту, а також за недотримання публічних прав громадян, в тому числі відповідальність за

нормотворчість, що виходить за межі положень про основні права і свободи.

В своїй основі всі правоохоронні норми, передбачені санкціями правових норм, застосовуються у встановленому законом порядку. Чітка юридична регламентація такого порядку, суворі відповідності йому є надійною гарантією законності та ефективності захисту публічних прав. Не випадково вже сама Конституція України встановлює низку громадянських прав процесуального характеру. Це фундаментальні права, на яких будується правосуддя і деякі дуже значні для захисту законних інтересів громадян в охоронюваних публічних правовідносинах: розгляд справ згідно з законом в порядку підсудності; гарантованість кожному юридичної допомоги тощо [2, с. 118].

В правовій демократичній державі взаємний право-обов'язок «громадянин-держава» повинна працювати сбалансовано, і не мати правової переваги в сторону держави, що сьогодні можна спостерігати у виборчому процесі. Хотілося б сподіватися на зацікавленість державних органів в створенні дієвого і чіткого механізму реалізації виборчих прав громадян. Для цього вже накопичений значний досвід щодо захисту виборчих прав громадян, зроблені узагальнення і практичні пропозиції щодо вдосконалення правоохоронних норм у виборчому законодавстві [3, с. 38]. Можливо, відповідний комітет Верховної Ради України візьметься за таку складну правотворчу роботу.

Отже, тепер ми можемо зробити авторське визначення понять «охорона» і «захист». Перше представляє собою юридичну превенцію, діючу у вигляді юридичної гарантії, як у випадку порушення права, так і в позитивному стані. А захист – це набір конкретних дій, що мають право відновлювальної і каральної функції, які реалізуються у випадках, коли має місце реальне порушення суб'єктивного права людини. Між поняттями охорони і захисту існує діалектичний взаємозв'язок: при захисті виборчих прав громадян використовуються охоронні норми матеріального і процесуального права. Охоронні норми знаходяться як би в статичному положенні і зберігають свій потенціал при нормальній позитивній реалізації громадянином своїх публічних (в тому числі виборчих) прав. У випадку виникнення перешкод в реалізації прав застосовується юридичний механізм захисту і охорони. Виокремлюючи загальну властивість охорони і захисту можна сказати, що й те й інше явище є різновидами гарантій виборчих прав. Так практика захисту виборчих прав, яка існує, дозволяє вдосконалювати правоохоронні норми, збільшуючи правові гарантії та стабільність виборчих правовідносин в державі. «Захист» публічних

прав можна визначити як гарантований кожному громадянину юридичний механізм захисту його прав і свобод. Даний механізм виражається в діяльності державних або муніципальних органів щодо запобігання порушень публічних (в тому числі виборчих) прав громадян, усуненні перешкод для їх реалізації або відновленні порушеного права за допомогою встановлених законом форм правового захисту.

Основним способом захисту виборчих прав з критерій прийняття рішення, що тягне за собою конкретні правові наслідки для суб'єктів виборчих правовідносин. З них судам належить «останнє слово» в справі захисту виборчих правовідносин, а також правовстановлююча і організаційна функція.

Специфічною формою реалізації публічно-правових норм є їх застосування, яке здійснюється державними і (або) муніципальними органами. Саме з цією формою реалізації публічного права пов'язано поняття охоронних норм права, які покликані забезпечити використання громадянином свого суб'єктивного права в процесі запуску юридичного механізму захисту у випадку виникнення перешкод в реалізації даного публічного права, в тому числі права обирати і бути обраним.

Таким чином, поняття гарантій виборчих прав громадян включає в себе і охоронні норми, які застосовуються при захисті прав у випадку їх порушення, і саму процедуру захисту, яку держава зобов'язана застосувати за ініціативою громадян, а також державних або муніципальних органів.

Література:

1. Лихова С., Медіна Л. Відповідальність за порушення виборчих прав громадян, передбачена кримінальним законодавством деяких зарубіжних країн. *Право України*. 2002. № 5. С. 148–151.
2. Погорілко В. Ф. Виборче право України : навч. посібник / В. Ф. Погорілко, М. І. Ставнійчук. К. : Парламентське вид-во, 2003. 383 с. С. 118.
3. Співак В. Проблемні питання щодо виборчих прав громадян та гарантії їх здійснення, система виборчих комісій та принципи їх формування. *Гарантії виборчих прав громадян та демократичного характеру управління виборчим процесом* : матеріали Наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 червня 2003 р.). К. : Міленіум, 2003. С. 38–42.